

KONSPIRACYJNE WOJSKO POLSKIE W LATACH 1945–1948

MATERIAŁY DLA NAUCZYCIELA

SCENARIUSZE LEKCJI
TEMATY ESEJÓW
BIBLIOGRAFIA

ŁÓDŹ 2002

KONSPIRACYJNE WOJSKO POLSKIE W LATACH 1945–1948

MATERIAŁY DLA NAUCZYCIELA

ŁÓDŹ 2002

Wprowadzenie: dr Tomasz Toborek
Kalendarium, biogramy, wybór materiałów i opracowanie: Paweł Kowalski
Scenariusze lekcji: Paweł Kowalski, Grzegorz Nawrot
Konsultacja dydaktyczna: Leszek Rysak
Redakcja: Anna Piekarska
Korekta: Renata Frątczak
Projekt graficzny: Krzysztof Findziński
Redakcja techniczna: Andrzej Broniak

Skład: Monika Popielata
Druk: Read Me

Zdjęcia wykorzystane na pierwszej i ostatniej stronie teczki oraz na okładkach broszur pochodzą ze zbiorów Instytutu Pamięi Narodowej Oddział w Łodzi

© Copyright by Instytut Pamięi Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

ISBN 83-89078-01-5

SPIS TREŚCI

Omówienie zawartości pakietu	5
Scenariusze lekcji.....	6
Przykładowe tematy esejów	13
Bibliografia	14

OMÓWIENIE ZAWARTOŚCI PAKIETU

Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Łodzi oddaje w Państwa ręce pakiet edukacyjny *Konspiracyjne Wojsko Polskie w latach 1945–1948* poświęcony antykomunistycznej organizacji wojskowo-politycznej działającej głównie na obszarze województwa łódzkiego, założonej i dowodzonej przez kapitana Stanisława Sojczyńskiego „Warszyca”. Stanisław Sojczyński – przedwojenny nauczyciel, uczestnik wojny obronnej 1939 r., bohaterski żołnierz Armii Krajowej, który po wojnie nie złożył broni i zdecydował się na walkę z terrorem władz komunistycznych, skupiając wokół siebie wielu byłych żołnierzy Polski Podziemnej, stał się legendą. Jego talenty organizacyjne, odwaga, sukcesy w walce z Niemcami i reżimem komunistycznym, uczyniły z niego bohatera ziemi łódzkiej.

Jednak przez prawie pół wieku dzieje Sojczyńskiego i jego „żołnierzy wyklętych” były w oficjalnych publikacjach pomijane lub zakłamywane. O Konspiracyjnym Wojsku Polskim pisano za pomocą epitetów: „bandy”, „reakcyjne podziemie”, „reakcja”, a jego dowódcę mianowano „krwawym watażką”. Dopiero w ostatniej dekadzie rozpoczęto rzetelne badania historyczne. Ukazały się prace historyków-amatorów (często byłych żołnierzy KWP) oraz prace historyków profesjonalnych. W wielu muzeach regionu łódzkiego można oglądać stałe ekspozycje poświęcone działalności KWP (między innymi w Radomsku). Łódzki oddział Instytutu Pamięci Narodowej przygotował wystawę zatytułowaną „Żołnierze »Warszyca«”, która została otwarta 4 października 2001 r. w Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (prezentowano ją dotychczas w Sieradzu, Piotrkowie Trybunalskim, Radomsku, Bełchatowie, Częstochowie i Tomaszowie Mazowieckim).

W skład pakietu wchodzi materiały, które powinny pomóc nauczycielom w prowadzeniu lekcji poświęconych Konspiracyjnemu Wojsku Polskiemu:

Wprowadzenie – krótki rys historyczny poświęcony Konspiracyjnemu Wojsku Polskiemu.

Tablica synchronistyczna – obejmująca najważniejsze wydarzenia związane z powstaniem i działalnością KWP na tle wydarzeń w Polsce w latach 1945–1954.

Biogramy – przedstawiono tu życiorysy wybranych żołnierzy KWP, w tym kpt. Stanisława Sojczyńskiego „Warszyca”.

Wybór źródeł i materiały dodatkowe – przede wszystkim dokumenty pochodzące z zasobów archiwalnych łódzkiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, oraz fragmenty publikacji prasowych i opracowań historycznych. Niektóre dokumenty publikujemy ze skrótami, co zaznaczono nawiasami kwadratowymi; rozszyfrowane zostały daty, pseudonimy i kryptonimy.

Scenariusze lekcji – przykładowe scenariusze lekcji, które można przeprowadzić na podstawie materiałów zawartych w pakiecie.

Materiał ikonograficzny – to zdjęcia żołnierzy KWP oraz faksymilia kilku dokumentów znajdujących się w zbiorach łódzkiego oddziału IPN, Muzeum Regionalnego w Radomsku oraz Zarządu Głównego Ogólnokrajowego Związku byłych Żołnierzy Konspiracyjnego Wojska Polskiego w Radomsku.

Bibliografia – zawiera przede wszystkim artykuły prasowe, zarówno publikacje pisane po 1989 r. (a zatem wolne od cenzury), jak i wychodzące w okresie PRL. Te ostatnie zdecydowaliśmy się zamieścić z dwóch powodów: 1) posługują się językiem propagandy, który (miejmy nadzieję) należy do przeszłości, zawierają wiele kłamliwych informacji i dają przykład nierzetelności warsztatowej autorów; 2) pomimo tych zastrzeżeń w niektórych publikacjach znajdziemy wiele cennych informacji pochodzących z materiałów operacyjnych MSW (dziś z różnych względów niedostępnych), dotyczących między innymi stanu osobowego KWP, akcji zbrojnych prowadzonych przez oddziały „Warszyca” oraz działań operacyjnych aparatu bezpieczeństwa. Szczególniej uwadze polecamy cykl artykułów pod tytułem *Warszyc!* autorstwa Ewy Połanieckiej (według badacza dziejów KWP, Tomasza Lenczewskiego tym pseudonimem posługiwał się Zbigniew Nienacki).

Płyta CD – ze wszystkimi materiałami pomocniczymi, zapisanymi w formacie Word 6.0/95, oraz fotografiami i faksymiliami dokumentów.

Wszelkie uwagi i propozycje prosimy kierować na adres: Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Łodzi, 91-479 Łódź, ul. Elizy Orzeszkowej 31/35.

SCENARIUSZE LEKCJI DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH

Lekcja pierwsza

PAWEŁ KOWALSKI

Zbrojne formacje antykomunistyczne na przykładzie Konspiracyjnego Wojska Polskiego (1945–1948)

Cele lekcji

Po zajęciach uczniowie powinni umieć:

- wyjaśnić przyczyny pozostania części żołnierzy AK w podziemiu po zakończeniu II wojny światowej,
- przedstawić historię Konspiracyjnego Wojska Polskiego,
- omówić metody walki KWP z władzami komunistycznymi,
- ocenić działalność KWP.

Kluczowe pojęcia

- Konspiracyjne Wojsko Polskie, podziemie antykomunistyczne, Urząd Bezpieczeństwa Publicznego.

Metody i formy pracy

- praca w grupach,
- dyskusja,
- praca ze źródłem.

Środki dydaktyczne

- wprowadzenie,
- biogramy,
- teksty źródłowe,
- kalendarium,
- mapka zasięgu działania KWP,
- schemat organizacyjny KWP.

Czas realizacji

- 1 godzina lekcyjna (45 minut).

Przebieg lekcji

1. Poproś uczniów o omówienie sytuacji Polski w latach 1945–1946 lub zrób to w formie krótkiego wykładu. W wypowiedziach uczniów powinny znaleźć się informacje o rozwiązaniu Armii Krajowej, konferencji w Jałcie, aresztowaniu przez NKWD przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, powstaniu Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, referendum 1946 r.

2. Powiedz, że tematem dzisiejszej lekcji będą losy antykomunistycznej organizacji zbrojnej – Konspiracyjnego Wojska Polskiego – powstałej i działającej głównie na obszarze województwa łódzkiego, której organizatorem i dowódcą był kpt. Stanisław Sojczyński „Warszyc”.
3. Podziel klasę na trzy grupy.

Grupie pierwszej rozdaj: biogram Stanisława Sojczyńskiego, tablicę synchronistyczną oraz materiały dodatkowe numer 1, 2, 3 i poproś o znalezienie odpowiedzi na pytania:

- a) Kiedy powstało i do kiedy istniało KWP?
- b) Kim był twórca i dowódca KWP?
- c) Jaka była struktura organizacyjna KWP?
- d) Jaki był zasięg działania tej organizacji?

Grupie drugiej rozdaj materiały źródłowe numer 3, 12, 16, 18 i poproś o znalezienie odpowiedzi na pytania:

- a) Dlaczego część żołnierzy AK zdecydowała się pozostać w konspiracji po zakończeniu II wojny światowej?
- b) Jakie cele przyświecały „Warszycowi” przy tworzeniu KWP?
- c) Jaki był stosunek KWP do sytuacji politycznej w Polsce w latach 1945–1946?

Grupie trzeciej rozdaj tablicę synchronistyczną oraz materiały źródłowe numer 4, 5, 9, 11, 13 i poproś o znalezienie odpowiedzi na pytania:

- a) Jakie metody walki stosowało KWP?
- b) Jakie były najgłośniejsze akcje przeprowadzone przez tę organizację?

4. Poproś przedstawicieli grup o zaprezentowanie wyników pracy, uzupełnij ewentualne braki w wypowiedziach.
5. Podsumowując lekcję zapytaj uczniów, czy uważają za uzasadnione pozostanie części żołnierzy AK i innych formacji w konspiracji i stawianie zbrojnego oporu władzom komunistycznym oraz jak oceniają działalność KWP.
6. W ramach pracy domowej poleć uczniom przeprowadzenie wśród osób ze starszego pokolenia sondy dotyczącej oceny działalności KWP. Wyniki sądy uczniowie przedstawiają w formie pisemnej.

Lekcja druga

GRZEGORZ NAWROT

„Żołnierze wyklęci” – zbrojne podziemie w Polsce w latach 1945–1948. Proces rehabilitacyjny Konspiracyjnego Wojska Polskiego

Cele lekcji

Po zajęciach uczniowie powinni umieć:

- wskazać teren działalności KWP;
- określić główne cele działalności KWP;
- wymienić najważniejsze akcje przeprowadzone przez KWP w regionie łódzkim;
- podjąć próbę oceny działalności politycznej i wojskowej Stanisława Sojczyńskiego i podległych mu żołnierzy w ówczesnych realiach i z dzisiejszego punktu widzenia;
- znać metody działania Urzędu Bezpieczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem zbrodni sądowej.

Kluczowe pojęcia

- Urząd Bezpieczeństwa, Milicja Obywatelska, zbrodnia sądowa, antykomunistyczne podziemie, Konspiracyjne Wojsko Polskie.

Metody i formy pracy

- praca ze źródłem,
- praca w grupach,
- drama „Proces rehabilitacyjny dowódcy KWP Stanisława Sojczyńskiego »Warszyca« i jego współpracowników”,
- dyskusja.

Środki dydaktyczne

- teksty źródłowe,
- zdjęcia,
- mapa działalności KWP,
- mapa ścienna Polski,
- identyfikatory dla grup, np. sędzia – biało-czerwony, prokurator – czerwony, obrońca – zielony.

Czas trwania

- 2 godziny lekcyjne (90 minut). Temat może być zrealizowany na jednej lekcji, jeżeli materiały zostaną opracowane przez uczniów w ramach pracy domowej.

Przebieg lekcji

Lekcja 1

1. Podział klasy na cztery zespoły:

- a) zespół sędziowski (sędzia, ławnicy, protokolant);
- b) sędziowie przysięgli (wybrać przewodniczącego);

- c) zespół prokuratorów (główny oskarżyciel i prokuratorzy posiłkowi);
- d) zespół ekspertów (wybrać przewodniczącego).

2. Zadania dla zespołów:

Praca ze źródłem (każdy zespół otrzymuje odrębny zestaw źródeł).

Zespół sędziowski

Zespół przygotowuje wprowadzenie do lekcji w formie krótkiego wystąpienia, w którym zostaną zawarte:

- życiorys Stanisława Sojczyńskiego „Warszyca”;
- wyjaśnienie pojęcia KWP;
- omówienie kluczowych akcji żołnierzy „Warszyca”;
- informacja o procesie Dowództwa KWP (akt oskarżenia i wyrok).

Materiały dla grupy: (wprowadzenie; źródła numer 19 i 20 oraz materiały dodatkowe numer 1 i 3).

Sędziowie przysięgli

Zadaniem ich jest zapoznanie się z materiałem dowodowym i wydanie wyroku z krótkim uzasadnieniem w sprawie:

- unieważnienia wyroku z grudnia 1946 r. na dowództwie KWP za zbrodniczą działalność przeciwko narodowi i państwu polskiemu;
  - popełnienia na Stanisławie Sojczyńskim i dowództwie KWP zbrodni sądowej w grudniu 1946 r.
- (Wprowadzenie; źródła: numer 5, 18 i 20; materiał dodatkowy numer 4).

Zespół prokuratorów

Zadaniem prokuratorów jest:

- zdefiniowanie pojęcia zbrodni sądowej i wykazanie, że dowództwo KWP padło jej ofiarą;
  - ukazanie w jakiej sytuacji politycznej działał Stanisław Sojczyński i jaki był stosunek władz komunistycznych do żołnierzy Polski Podziemnej;
  - określenie na przykładzie działalności KWP celów politycznych, wojskowych i metod działania podziemia antykomunistycznego w Polsce;
  - przedstawienie argumentów na obalenie aktu oskarżenia przeciwko dowództwu KWP (a szczególnie przeciwko Stanisławowi Sojczyńskiemu) i pośmiertną rehabilitację skazanych.
- (Wprowadzenie; źródła numer 2, 3, 7, 9; materiały dodatkowe numer 4 i 5).

Zespół ekspertów

Zadaniem zespołu jest analiza tekstów źródłowych i sformułowanie kontrowersyjnych pytań umożliwiających spojrzenie na działalność KWP z różnych punktów widzenia, w tym:

- próba znalezienia argumentów świadczących o antypaństwowej działalności KWP;
  - określenie metod walki stosowanych przez KWP;
  - stosunek do rozkazów dowództwa AK (pytanie o niesubordynację);
  - pytanie o sens walki z komunistycznym państwem i nieskorzystanie z amnestii, „bezsensowne” narażanie ludzi.
- (Wprowadzenie; źródła numer 1, 2, 3, 5, 7; materiał dodatkowy numer 4).

Po analizie źródeł poszczególne zespoły przygotowują wystąpienia, które zostaną zaprezentowane na następnej godzinie lekcyjnej.

Lekcja 2

1. Ławki należy ustawić w taki sposób aby zainscenizować salę sądową i przydzielić miejsca poszczególnym grupom.
2. W ustalonym porządku głos zabierają:
  - a) przewodniczący zespołu sędziowskiego otwiera posiedzenie sądu i wygłasza mowę wstępną;
  - b) prokuratorzy przeprowadzają proces dowodowy o popełnienie zbrodni sądowej i rehabilitację KWP;
  - c) eksperci w swoim przemówieniu poddają w wątpliwość pobudki działania KWP i metody realizacji celów politycznych i wojskowych;
  - d) sędziowie przysięgli wydają wyrok w sprawie unieważnienia wyroku z 1946 r. i popełnienia na dowództwie KWP zbrodni sądowej.
3. Dyskusja na temat:
  - a) sens walki zbrojnej w warunkach terroru komunistycznego;
  - b) mieć czy być? – postawa Stanisława Sojczyńskiego jako człowieka, patrioty, żołnierza.
4. Uczniowie w głosowaniu podejmują decyzję o rehabilitacji dowództwa KWP.
5. Podsumowanie dyskusji, ustosunkowanie się nauczyciela do wniosków sformułowanych przez uczniów.
6. Ocena pracy uczniów na lekcji.
7. Praca domowa – wypracowanie na jeden z podanych tematów:
  - a) Jak zachowałbyś się w sytuacji dowódcy Konspiracyjnego Wojska Polskiego mając do wyboru skorzystanie z amnestii lub prowadzenie dalszej walki. Uzasadnij swój wybór.
  - b) „Niezgoda na zło świadczy o godności każdego z nas”. Odnies tę sentencję do działalności Stanisława Sojczyńskiego w latach 1939–1946.

PROJEKT DLA SZKÓŁ GIMNAZJALNYCH

GRZEGORZ NAWROT

„Nie paść na kolana” – powojenne losy Armii Krajowej w regionie łódzkim 1945–1956

Cele projektu

- przygotowanie Księgi Pamięci poświęconej losom żołnierzy AK i innych formacji niepodległościowych działających w regionie łódzkim w latach 1945–1956 (wskazane jest uzasadnienie realizacji projektu rocznicą ważnych wydarzeń historycznych w regionie);
- samodzielne zgromadzenie, analiza i opracowanie materiałów (dokumentów, materiałów ikonograficznych, fotografii, relacji świadków itp.) w formie zaproponowanej przez nauczyciela lub własnej;
- prezentacja projektu w formie zaproponowanej przez nauczyciela lub uczniów.

Przykładowe formy realizacji

a) Księga Pamięci, w której zostaną zamieszczone prace wszystkich grup uczniowskich, na przykład:

- przewodnik po miejscach pamięci,
- wywiady ze świadkami historii,
- schematy organizacyjne oddziałów i mapy zasięgu działalności,
- zbiory poezji (wiersze, piosenki),
- fotoreportaże.

b) Prezentacje projektów w formie:

- rajdu śladami zbrojnego podziemia lat 1945–1956,
- lekcji poświęconej Konspiracyjnemu Wojsku Polskiemu przygotowanej i przeprowadzonej przez uczniów,
- inscenizacji,
- wieczornicy,
- projekcji filmu,
- wystawy.

Realizacja

1. Podział na grupy.
2. Zawarcie kontraktu z nauczycielem:
  - a) określenie tematu projektu i zadań dla poszczególnych grup,
  - b) skład grupy,
  - c) przydział zadań dla poszczególnych osób w grupie,
  - d) terminarz wykonania zadań,
  - e) ustalenie formy prezentacji,
  - f) potwierdzenie kontraktu podpisami.
3. Konsultacje i kontrola realizacji projektu przez nauczyciela.
4. Prezentacje:
  - a) projektów poszczególnych grup,
  - b) wspólnego projektu klasy – Księgi Pamięci.
5. Ocena projektu.

Metoda projektu

Metoda polegająca na samodzielnej i aktywnej pracy uczniów nad określonym tematem. Projekt ma charakter interdyscyplinarny. Etapy postępowania:

- podanie tematu projektu,
- podział na grupy zadaniowe,
- przygotowanie instrukcji dla każdej grupy,
- zbieranie i opracowanie materiałów przez uczniów (nauczyciel pełni rolę konsultanta),
- prezentacja,
- ocena.

Szerzej na temat projektu: Maria Pacholska, Renata Poźnikiewicz, *Historia. Poradnik dla nauczyciela (Razem przez wieki I)*, Poznań 2000.

PRZYKŁADOWE TEMATY ESEJÓW dla szkoły ponadgimnazjalnej

1. Jakie, twoim zdaniem, były motywy stawiania zbrojnego oporu władzom komunistycznym przez żołnierzy II Konspiracji?
2. „W walce tej trwać jest naszym obowiązkiem”. Czy w każdej sytuacji należy dochowywać wierności swoim poglądom?
3. Czy walkę prowadzoną przez podziemie niepodległościowe można nazwać powstaniem? Jeśli nie, jakie inne określenie byłoby odpowiednie?
4. Kpt. Stanisław Sojczyński „Warszyc” – żarliwy patriota, ambitny dowódca... Oceń sylwetkę komendanta KWP.

BIBLIOGRAFIA

Literatura podstawowa:

Gała Andrzej Wiktor, *Konspiracyjne Wojsko Polskie 1945–1954*, Częstochowa 1996.

Lenczewski Tomasz, *Działalność egzekucyjna podziemia w Polsce w 1945 r. na przykładzie Konspiracyjnego Wojska Polskiego*, „Mars”, t. 2, 1994.

Lenczewski Tomasz, *Konspiracyjne Wojsko Polskie* [w:] *Armia Krajowa. Tragiczny epilog*, red. Krzysztof Komorowski, Warszawa 1994, s. 68–90.

Lesiakowski Krzysztof, *Ci, którzy walczyli najdłużej – Stanisław Sojczyński „Warszyc”*, „Polska Zbrojna” 1993, nr 79.

Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku, wybór i oprac. Grzegorz Wąsowski i Leszek Żebrowski, Warszawa 1999.

Literatura uzupełniająca:

Bogalecki Tadeusz, *Leksykon patronów łódzkich ulic i placów – Stanisław Sojczyński*, „Dziennik Łódzki”, 3 I 1991.

Duda Wojciech, *Poszukiwania grobu Warszycy*, „Prawo i Życie” 1997, nr 25.

Gąsior Marcin, *Konspiracyjne Wojsko Polskie 1945–1948. Zarys organizacji i działalność*, Radomsko [b. r.].

Gołygowska Violetta, *Zapluty karzeł reakcji*, „Czas Piotrkowski” 1996, nr 11.

Goszczyński Dariusz, *Warszyc i inni*, „Tygodnik Solidarność” 1996, nr 10.

Górecki Bogdan, *Krzyż nad lasem*, Łódź 1993.

Jażdżyński Wiesław, *Umarli nie składają zeznań*, Łódź 1961.

Kłuba Maciej, *Leśne wojsko*, „Gazeta Wyborcza”, 4 VI 1994.

Peska Roman, *„Warszyc” kontra AL*, „Gazeta Radomszczańska” 1996, nr 39.

Peska Roman, *Czy KWP było zbrojnym ramieniem PSL*, „Gazeta Radomszczańska” 1997, nr 44.

Peska Roman, *Rozprawa z „Warszycem”*, „Życie”, 9 III 1997.

Płowecki Janusz, *„Klinga”, „Babinicz”, „Warszyc” i inni*, „Życie Częstochowy”, 18–19 II 1984.

Płowecki Janusz, *Na tropie krwawego watażki*, „Życie Częstochowy”, 3–4 III 1984.

Płowecki Janusz, *„Warszyc” w Częstochowie*, „Życie Częstochowy”, 25–26 II 1984.

Połaniecka Ewa, *„Warszyc”*, „Głos Robotniczy”, 14 IV–8 VII 1957.

Soliński Edward, *Działalność samodzielnej grupy KWP „Lasy” pod dowództwem „Warszyca” i jej likwidacja (styczeń 1945–czerwiec 1946)* [w:] *W walce ze zbrojnym podziemiem (1945–1947)*, red. Maria Turlejska, Warszawa 1972.

Ślaski Jerzy, *Żołnierze wyklęci*, Warszawa 1996.

Türschmid Stefan, „Warszyc” – tajemnica grobu i komisji, „Dziennik Łódzki”, 10 V 1993.

Wojnarowski Antoni, *KWP*, „Weteran” 1993, nr 1–2.

Zieliński Zbigniew, *Syn Polskiej wsi Stanisław Sojczyński „Warszyc”*, „Niepodległość i Pamięć” 1998, nr 1, s. 327–341.